

УДК 378.22.015.01:7/9

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.80.1.12>**О. І. Бондаренко**викладач кафедри англійської мови гуманітарного спрямування № 3
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

НАРОДНІ ШКОЛИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ДАНІЇ

У статті висвітлено структурно-функціональні особливості данської системи загальної середньої освіти, а також специфіку народних шкіл у цій системі. Зазначено, що данська система освіти складається з інтегрованої початкової та нижчої середньої освіти (primary and lower secondary education) (данською – *Folkeskolen*), загальної вищої середньої та професійно-технічної освіти (general upper secondary and vocational upper secondary education) і вищої освіти (higher education). З'ясовано, що унікальна в Європі дев'ятирічна обов'язкова інтегрована початкова та нижча середня освіта в Данії наявна в одній шкільній системі – системі муніципальних народних шкіл (*Folkeskole*). Окреслено, що всі муніципальні початкові та нижчі середні школи мають спільну мету, стандартні вимоги до предметів, які мають викладатись у певних класах, а також типові положення щодо змістово-процесуальної специфіки шкільної системи. Виявлено, що наразі в Данії існують різні шляхи здобуття обов'язкової загальної освіти: відвідування муніципальної народної школи або приватної школи, домашнє навчання, також замість останніх 2–3 років у нижчій середній школі можна навчатися в альтернативній школі післябазової середньої освіти (*Efterskole*). До цієї школи, освітній процес якої спрямовано на формування життєвої перспективи та глобальної компетентності учнівської молоді, а також на самовиховання, самовдосконалення і самореалізацію, учні мають можливість перейти у 8–10 класах. Висвітлено, що в Данії, як і в інших скандинавських культурах, класична європейська традиція зазнала значущого впливу сильної місцевої моделі шкільного навчання та енциклопедичного підходу до знання. Це впливає з соціокультурного контексту, де невеликі, часто сільські, громади становлять монокультури, які мають спільну релігію, мову та народну історію. У цій ситуації освіта була використана для зміцнення економічної та соціальної згуртованості. Данське шкільне навчання поєднує інтелектуальний і раціоналістичний підхід до знань з місцевим контролем над змістом та організацією освіти, залучаючи батьків, вчителів й адміністраторів.

Ключові слова: система освіти Данії, народна школа, початкова та нижча середня освіта, альтернативна школа післябазової середньої освіти, загальна вища середня освіта, освітній процес, обов'язкові предмети.

Постановка проблеми. Сучасна Данія вважається однією з найбільш успішних країн світу з розвиненою системою освіти, високим соціальним захистом населення, політичною стабільністю і найвищим відсотком залучення населення у процес безперервної освіти. Важливим фактором, який сприяє високому рівню життя данців, є всебічна освіта, доступна різним прошаркам суспільства. Адже держава субсидує заклади освіти, надаючи можливість усім громадянам навчатися безкоштовно. Зорієнтованість данського суспільства на гуманістичну спрямованість сучасної освіти, гармонійне виховання особистості, що саморозвивається, та безперервне навчання упродовж усього життя створюють сприятливі умови для нового розуміння данської системи освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед зарубіжних праць, в яких окреслено різні аспекти функціонування народних шкіл у Данії, важливе місце займають публікації таких дослідників, як: С. Боріш (Велика Британія), Дж. Карлсен (Данія), Дж. Куліч (Данія), Т. Рордам (Данія) та інших. В українському науково-педагогічному дис-

курсі проблеми данської середньої освіти висвітлено у працях В. Богачової (народні школи для дорослих), С. Федоренко (школи післябазової середньої освіти).

Вивченню специфіки функціонування різних моделей альтернативних шкіл присвячені дослідження В. Акера (США), Ф. Вудза і Г. Вудз (Велика Британія), С. Губіка (Чехія), Дж. Гутека (США), Е. Дебар'є (Франція), К. Луян (США), К. Каддена (США), Д. Кемпбела (США), Дж. Кіпатрика (США), П. Кланше (Франція), Р. Крамер (США), Л. Морі (Франція), Т. Нільсена (Великобританія), Е. Оглетрі (Данія), Дж. Паулла (Велика Британія), Ж. Піатона (Франція), Е.М. Стендінга (США), Ж. Тестаньєра (Франція) та інших.

В українській педагогічній науці альтернативну освіту молодого покоління вивчали І. Ветрова (розвиток альтернативної середньої освіти у США), О. Заболотна (альтернативна освіта дітей і молоді шкільного віку в країнах ЄС).

Мета статті. Основною метою наукової праці є висвітлення структурно-функціональних особливостей данської системи загальної середньої освіти загалом та специфіки народних шкіл зокрема.

Виклад основного матеріалу. Система освіти Данії складається як зі звичайної системи освіти, так і з паралельної системи освіти для дорослих та безперервної освіти. Система освіти містить інтегровану початкову та нижчу середню освіту (primary and lower secondary education) (данською – *Folkeskolen*), загальну вищу середню та професійно-технічну освіту (general upper secondary and vocational upper secondary education), а також вищу освіту (higher education). Скоординоване централізоване керівництво данською системою освіти здійснюють такі міністерства: Міністерство дітей та освіти (Ministry of Children and Education (<https://eng.uvm.dk/>)), що відповідає за раннє дитинство і догляд, а також за початкову та молодшу середню освіту; Міністерство вищої освіти і науки (Ministry of Higher Education and Science (<https://ufm.dk/>)), яке відповідає за вищу освіту та формальну освіту дорослих; Міністерство культури (Ministry of Culture (<https://kum.dk/>)), що відповідає за неформальну освіту та навчання дорослих; Міністерство оборони (Ministry of Defense (<https://www.fmn.dk/>)), яке відповідає за спеціалізовані освітні програми в межах оборони Данії. Проте саме впорядкування освітнього процесу переважно є компетенцією Міністерства у справах дітей, освіти й гендерної рівності (Ministry for Children, Education and Gender Equality) та Міністерства вищої освіти і науки [2].

У Данії освіта є обов'язковою для всіх віком від 6–7 до 16 років. Здобуття освіти в державній школі, приватній школі чи вдома є питанням індивідуального вибору за умови дотримання заведених стандартів. Система освіти Данії охоплює 9–10 років початкової та нижчої середньої освіти, 3 роки старшої середньої освіти та вищу освіту. У цій країні дев'ять років початкової та нижчої середньої школи є обов'язковими, десятий рік – необов'язковий. Унікальна в Європі інтегрована початкова та нижча середня освіта в Данії поєднана в одній шкільній системі – системі «народних» шкіл *Folkeskole*. Приблизно 87% усіх дітей відвідують державну базову школу, яка представлена інтегрованим поєднанням початкової та середньої освіти. Сьогодні в Данії налічується понад 1600 «народних» державних шкіл, які пропонують базову освіту. 98% усіх данських дітей відвідують дошкільні класи до того, як йдуть до школи у віці 6 або 7 років. Діти можуть залишатися разом в одній групі, не змінюючи колектив, від дошкільного класу до кінця 9-го класу. Учні розподіляються на класи за віком, і перехід з одного класу в інший відбувається автоматично. Групи від 15 до 20 дітей поділяються на окремі класи (klasser), у кожного з яких є класний керівник (klasselærer), котрий може нести основну відповідальність за ту саму групу учнів упродовж усього періоду їхнього шкільного навчання [2]. Важливо, що роль класного керівника вважається такою,

котра доповнює, а не замінює батьківську. Тісні й постійні стосунки з порівняно невеликою групою учнів мають на меті стверджувати погляд на класного керівника як на значущого «іншого», здатного співчувати дітям і залучати їх до демократичного процесу [5, с. 5].

На національному рівні данська система *Folkeskole* регулюється Законом про народну школу (Act on the Folkeskole), який забезпечує цільову спрямованість і загальну структуру діяльності цих шкіл [1]. Відповідно до закону всі муніципальні початкові та середні школи мають спільну мету, стандартні вимоги до предметів, які мають викладатися на тому чи іншому році навчання, положення щодо так званих загальних цілей для навчання окремих предметів, а також типові положення про керівництво та організацію шкільної системи. Однак відповідальність окремих муніципальних рад покладається на визначення того, як муніципальні школи мають бути організовані на практиці у межах, установлених законом. Муніципальні ради самі визначають муніципальний рівень обслуговування *Folkeskole* в межах цієї головної структури і можуть встановлювати власні додаткові завдання для шкіл. Таким чином, данська *Folkeskole* підпорядковується низці загальних правил, і дитина, яка змінює школу, загалом знайде у новому закладі освіти вже знайомий їй шкільний розпорядок, як у школі, котру вона відвідувала до цього. З іншого боку, існує свобода дозволити кожній школі додавати власні місцеві особливості.

Слід наголосити, що однією з найяскравіших особливостей данської системи освіти є спільна роль, яку вчителі, батьки, учні та місцеві громади відіграють у розробці освітньої політики, де експериментування та громадянська участь заохочуються, а консенсус має першочергове значення [5, с. 5].

Першу народну школу *Folkeskole* було засновано в 1814 р., і тоді всі діти отримали право на семирічну освіту. Шкільними предметами, які тоді викладали, були релігія, читання, письмо та арифметика. З того часу і до кінця ХХ ст. до Закону про освіту було внесено лише п'ять основних змін, тобто в 1903, 1937, 1958, 1975 і 1993 рр. На початку ХХІ ст. уже внесено низку комплексних змін до Закону про освіту. У першому розділі Закону про народну школу зазначено, що *Folkeskole* повинна у тісній співпраці з батьками сприяти здобуттю учнями знань, умінь, методів роботи та способів самовираження і таким чином впливати на всебічний особистісний розвиток кожного учня [1]. Данська муніципальна школа *Folkeskole* дає учням знання та навички, які готують їх до подальшої освіти, а також мотивують їх вчитися більше; ознайомлює їх із данською культурою та історією; надає їм розуміння інших культур; сприяє розумінню ними взаємозв'язку між людьми та навколишнім середовищем. Народна школа готує учнів

до активної громадянської участі, спільної відповідальності у суспільстві, заснованому на свободі та демократії. Тому освітній процес у школі та її повсякденне життя ґрунтуються на інтелектуальній свободі, рівності та демократії.

Навчання обов'язкових предметів для всіх учнів у дев'ятирічці початкової та нижчої середньої школи розподілено за трьома предметними сферами:

1) предмети гуманітарного спрямування («Датська мова», «Англійська мова», «Християнські студії» (за винятком року, в якому відбувається конфірмація), «Історія», «Суспільствознавство»);

2) практичні/творчі предмети («Фізичне виховання», «Музика (1–6 класи)», «Образотворче мистецтво (1–5 класи)», «Дизайн, дерево та металоконструкція, домашнє господарство (4–7 класи));

3) наукові предмети («Математика», «Природничі науки/технології (1–6 клас)», «Географія (7–9 класи)», «Біологія (7–9 класи)», «Фізика/хімія (7–9 класи)»).

Також обов'язкову частину навчальної програми становлять такі предмети: «Безпека руху»; «Здоров'я, статеve та сімейне виховання»; «Освітня, професійна орієнтація й орієнтація на ринок праці». Окрім вищезгаданих обов'язкових предметів, учням 7, 8 та 9 класів також може бути запропонована низка предметів за вибором. Зокрема, заняття німецької мови пропонуються учням як предмет за вибором у 5–9 класах. Як альтернативу німецькій учні мають можливість обрати французьку або іспанську мови. Викладання данською як другою мовою надається за потреби двомовним дітям у дошкільному класі та у 1–9 класах. Слід зазначити, що саме Міністерство освіти Данії відповідає за встановлення правил, які стосуються освіти данською мовою як другою мовою для дітей із інших держав-членів Європейської економічної зони, а також із Фарерських островів і Гренландії.

Сьогодні в Данії існують різні шляхи здобуття обов'язкової загальної освіти: відвідування муніципальної народної школи або приватної школи, домашнє навчання, також замість останніх 2–3 років у нижчій середній школі можна навчатися в альтернативній школі післябазової середньої освіти – *Efterskole*. До цієї школи, освітній процес якої спрямовано на формування життєвої перспективи та глобальної компетентності учнівської молоді, а також на самовиховання, самовдосконалення і самореалізацію, учні мають можливість перейти у 8–10 класах [3]. З кожним роком відсоток учнів, які навчаються у приватних школах інтернатного типу, зростає [4].

Після початкової та нижчої середньої освіти данські учні можуть вільно обирати освітній шлях, який вони бажають. Тобто вибір стоїть між акаде-

мічно орієнтованими програмами загальної вищої середньої освіти (готує молодь до вищої освіти) та програмами професійної освіти (як шлях до кар'єри в певній галузі) [3].

Навчальні програми загальної вищої середньої освіти надають: класичні гімназії (данською – *gymnasium*), бізнес-гімназії (данською – *handelsgymnasium*), технічні гімназії (данською – *teknisk gymnasium*), центри освіти для дорослих (данською – *voksenuddannelsescenter, VUC*). Тривалість перших трьох згаданих програм становить 3 роки. Студенти зазвичай починають у віці 16 років і закінчують навчання у 19 років. Однак це залежить від кількох факторів, зокрема, від того, чи навчався учень у 10 класі. Тривалість навчання в центрах освіти для дорослих становить 2 роки, вік учнів сильно різниться.

Усі навчальні програми загальної вищої середньої освіти включають обов'язкові предмети, перелік і зміст яких визначаються Національним курикулумом (*Læreplanen*) для всіх програм загальної вищої середньої освіти, та предмети за вибором відповідно до профілю спеціалізації. Сьогодні данські учні вищої середньої школи вивчають обов'язкові предмети з чотирьох галузей: 1) природничі науки (*Science*); 2) суспільні науки (*Social Science*); 3) мовна підготовка (*Languages*); 4) гуманітарні науки (*Arts*). Предмети у програмах загальної вищої середньої освіти викладаються за трьома різними рівнями: А, В, С, залежно від кількості годин, відведених на вивчення предмета. Як правило, предметам рівня С відводиться 75 годин, рівня В – 200 годин, рівня А – 325 годин. Загалом кожен старшокласник виконує навчальне навантаження, що становить мінімум 2470 академічних годин. До цих годин не включено виконання домашніх завдань, підготовка то тестів, екзаменів тощо [2].

Навчальні програми данської професійно-технічної освіти поділяються на три основні види: 1) для учнівської молоді (*erhvervsuddannelse, EUD*); 2) для дорослих віком старше 25 років (*erhvervsuddannelse for voksne, EUV*); 3) для учнівської молоді, що поєднує професійну освіту з загальною вищою середньою освітою (*erhvervsfaglig studentereksamen, EUX*). Крім цих трьох напрямів, інші типи професійної освіти, охоплюючи в комплексі базову загальноосвітню та професійну підготовку, включають: виробничі школи (*erhvervsgrunduddannelse, EGU*) та професійно орієнтовані школи для молоді з особливими потребами (*særligt tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU*). Навчальні програми данської професійно-технічної освіти відрізняються також і тривалістю, це залежить від типу програми. Точніше тривалість навчання у професійно-технічних коледжах (данською – *erhvervsskole*) варіюється від 1,5 до 5,5 років, найбільш типова – від 3,5 до

4 років. Навчальні програми середньої професійної освіти є програмами типу «сендвіч»: теоретична підготовка у професійно-технічному коледжі чергується з практичним навчанням у затвердженій компанії чи організації.

Висновки і пропозиції. Отже, у Данії, як і в інших скандинавських культурах, класична європейська традиція зазнала значущого впливу сильної місцевої моделі шкільного навчання та енциклопедичного підходу до знання. Це впливає з контексту, де невеликі, часто сільські, громади становлять монокультури, які мають спільну релігію, мову та народну історію. У цій ситуації освіта була використана для зміцнення економічної та соціальної згуртованості. Данське шкільне навчання поєднує інтелектуальний і раціоналістичний підхід до знань з місцевим контролем над змістом та організацією освіти, залучаючи батьків, вчителів й адміністраторів.

Перспективу подальшої наукової розвідки в цьому напрямі вбачаємо у вивченні змістово-процесуальних особливостей данської альтернативної школи післябазової середньої освіти.

Список використаної літератури:

1. Danish Ministry of Education. Act on the Folkeskole. Copenhagen : Undervisningsministeriet, 2007.
2. Eurydice. Denmark Overview. Key features of the Education System. Brussels, 2016. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/denmark_en.
3. Fedorenko S. Pedagogical Phenomenon of the Danish Efterskole. *Studies in Comparative Education*. 2019. Vol. 1. № 37. P. 20–27.
4. Houlberg K. et al. OECD Review of Policies to Improve the Effectiveness of Resource Use in Schools : Country Background Report for Denmark, Det Nationale Institut for Kommuner og Regioners Analyse og Forskning (KORA) [Danish Institute for Local and Regional Government Research]. Copenhagen, 2016. URL: www.oecd.org/edu/school/110932_OECD%20Country%20Background%20Report%20Denmark.pdf.
5. McNess E. Les valeurs danoises, fondement de la Folkeskole [Danish values, foundations of the Folkeskole]. *Revue Internationale d'Education de Sèvres*. 2009. Vol. 50. P. 99–111. DOI: 10.4000/ries.522.

Bondarenko O. Folkeskole in the System of Danish Education

The article highlights the structural and functional features of the Danish system of general secondary education, as well as the specifics of folk schools in the system under study. It is noted that the Danish education system consists of integrated primary and lower secondary education (Danish – Folkeskolen), general upper secondary and vocational upper secondary education, and higher education. It has been found that unique nine-year compulsory integrated primary and lower secondary education in Denmark is contained in one school system, the Folkeskole system. It is outlined that all municipal primary and lower secondary schools have a common goal, standard requirements for subjects to be taught in certain classes, as well as standard provisions on the content and procedural specifics of the school system. It has been found that today in Denmark there are different ways of obtaining compulsory general education: attending a public or private school, home schooling, and instead of the last 2–3 years in lower secondary school (Folkeskole) children can study in an alternative school of post-basic secondary education (Efterskole). Students have the opportunity to move to this school, the educational process of which is aimed at forming the life perspective and global competence of student youth, as well as self-education, self-enhancement and self-realization. It is highlighted that in Denmark, like in other Scandinavian cultures, the classical European tradition has been significantly influenced by a strong local model of schooling and an encyclopedic approach to knowledge. This follows from the sociocultural context, where small, often rural, communities are monocultures that share a common religion, language and folk history. In this situation, education has been used to strengthen economic and social cohesion. Danish schooling combines an intellectual and rationalist approach to knowledge with local control over the content and organization of education, involving parents, teachers and administrators.

Key words: Danish education system, public school, primary and lower secondary education, alternative school of post-basic secondary education, general upper secondary education, educational process, compulsory subjects.